

Naar Europese vlinderindexen

Tekst:
Chris van Swaay
(De Vlinderstichting)
en Arco van Strien
(CBS)

In steeds meer landen is in de afgelopen jaren gestart met vlindermonitoring en ook in de komende jaren zullen er naar verwachting nieuwe meetnetten starten. Wat vertellen deze meetnetten ons over de veranderingen in het voorkomen van de Europese vlinders?

Landen

De vlindermonitoring startte in Groot-Brittannië. Al in 1976 werden daar de eerste routes geteld. In het westelijk deel van de Oekraïne

(Transcarpathia) begon men in 1983 met een vereenvoudigde versie van deze routetellingen. En tot 1990 bleef het daarbij. Toen begon bij ons het Landelijk Meetnet Vlinders. Daarna volgden nog meer landen (tabel 1). Inmiddels wordt er volop geteld in Europa. Nu Duitsland zich in 2005 ook heeft aangesloten (al in het eerste jaar 350 routes) worden de mogelijkheden om tot Europese indexen en trends te komen steeds beter.

Methode

Net als bij ons worden ook in de andere landen jaarlijkse indexen berekend. Gelukkig gebruiken bijna alle landen dezelfde methode, zodat

vergelijking mogelijk is. Om tot Europese indexen te komen moet rekening gehouden worden met de populatiegrootte in elk land. Deze weging moet ervoor zorgen dat landen met een grote populatie ook een hoger aandeel in de Europese indexen hebben. Uiteindelijk kunnen de indexen ook samengevoegd worden (door het berekenen van het zogenaamde meetkundig gemiddelde) om te komen tot een 'bosvlindergraadmeter' of 'graslandvlindergraadmeter'. Dergelijke graadmeters zijn inmiddels gangbaar bij de Europese vogelmonitoring (zie www.ebcc.info) en worden gebruikt door de Europese Unie om te kijken of het gestelde biodiversiteitsdoel wordt gehaald. Dat doel luidt kortweg: "geen verdere achteruitgang van de biodiversiteit na 2010". Het zou natuurlijk veel beter zijn als niet alleen de ontwikkelingen in de vogelstand daarvoor worden gebruikt, maar ook de Europese trends in de vlinderstand. Daarom zijn we bezig om de vlindermonitoring zo snel mogelijk 'op te schalen' naar Europees niveau. Als proef zijn daartoe van alle lopende Europese meetnetten de gegevens van een aantal soorten gecombineerd.

European butterfly indices

Butterfly monitoring is being carried out in an increasing number of countries in Europe, providing information on species abundance. From these data, each country calculates the annual index for each species, using more or less the same method. This enables the results to be combined to develop a European Butterfly Indicator, based on the supra-national trends for characteristic species in various habitat groups, such as grassland butterflies. The resulting butterfly indicator is a useful tool for monitoring biodiversity. The setting up of Butterfly Conservation Europe has given this European cooperation a concrete form.

Land	Regio	Soorten	Startjaar	Aantal routes in 2005
Groot-Brittannië	hele land	alle	1976	>800
	Jersey	alle	2004	25
Oekraïne	Transcarpathia	alle	1983	20-30
Duitsland	Pfalz	alleen grote vuurvlinder, pimpernelblauwtje en donker pimpernelblauwtje	1989	>100
	Nordrhein-Westfalen	alle	2001	>100
	hele land	alle	2005	350
Nederland	hele land	alle	1990	>400 algemene >200 soortgericht
België	Vlaanderen	alle	1991	10-20
Spanje	Catalonië	alle	1994	50-60
Zwitserland	Aargau	alle	1998	>100
	hele land	alle	2000	>100 per jaar
Finland	hele land	alle	1999	100
Frankrijk	Doubs en Bourgogne	alle	2001	10
Estland	hele land	alle	2004	7

Tabel 1. Overzicht Europese landen waar vlindermonitoring plaatsvindt.

Graslandvlinders

Een van de soorten waarvan we de gegevens van verschillende landen hebben gekregen is de argusvlinder (fig 1). Wij dachten dat deze vlinder alleen bij ons achteruitging, maar deze grafiek maakt duidelijk dat dat ook op veel andere plekken het geval is. Samengevat en gewogen voor heel Europa laat figuur 2 dan ook zien dat de argusvlinder het vooral in de eerste helft van de jaren negentig enorm slecht deed. Helaas laten veel andere soorten een vergelijkbaar resultaat zien. Voor een selectie van karakteristieke graslandvlinders (tabel 1) is de Europese trend berekend (figuur 3). Die laat een bijna voortdurende achteruitgang zien. Het gaat dus helemaal niet goed met de graslandvlinders

Wijd verbreide graslandvlinders	Specialisten
groot dikkopje	bruin dikkopje
oranjetipje	dwergdikkopje
kleine vuurvinder	kalkgraslanddikkopje
icarusblauwtje	dwergblauwtje
argusvlinder	tijmblauwtje
hooibeestje	donker pimperlblauwtje
bruin zandoogje	adonisblauwtje
	klaverblauwtje
	bleek blauwtje
	moerasparelmoervlinder

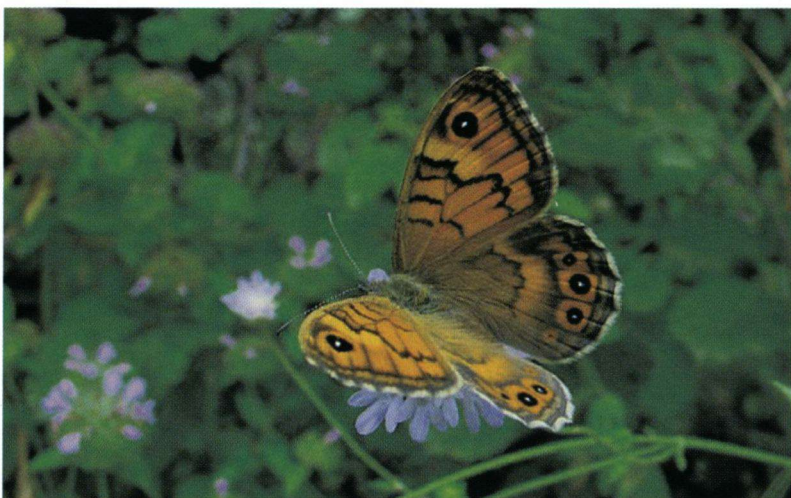
Tabel 1: De graslandvlinders waarvoor de Europese trend is berekend.

in Europa. Natuurlijk betekent zo iets in Spanje of Frankrijk iets anders dan bij ons. Weliswaar gaan ook daar de vlinders achteruit, vergeleken met Nederland of Vlaanderen zijn de aantallen daar nog steeds hoog. Maar dus niet meer zo hoog als tien jaar geleden! En dat is waarschijnlijk de start van de achteruitgang en uiteindelijk het verdwijnen van vooral de bijzondere soorten, hetzelfde proces dat bij ons al vanaf de jaren vijftig volop bezig is. Uiteindelijk raken veel soorten beperkt tot een aantal natuurgebieden, en de meest gevoelige soorten raken ook daar in de problemen.

Butterfly Conservation Europe

De achteruitgang van vlinders is dus niet beperkt tot onze lage landen, maar een steeds wijder verbreid fenomeen. Dat betekent dat vlinderbescherming op een Europese schaal meer dan ooit nodig is. Samen met collega's in Groot-

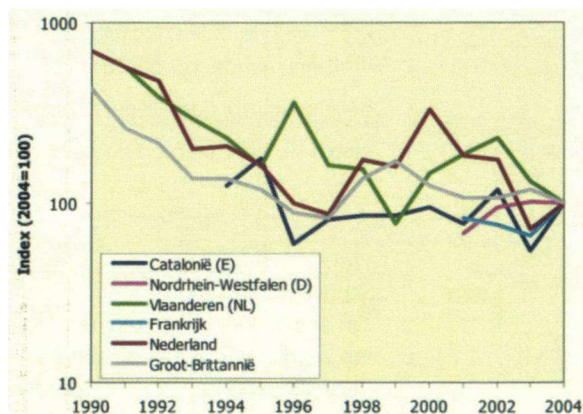
Britannië, Vlaanderen en Duitsland heeft De Vlinderstichting daarom Butterfly Conservation Europe opgericht. Deze organisatie zal zich hard maken om vooral de Europese Unie ertoe te brengen meer aandacht aan vlinders te schenken. Maar ook in de landen die nog geen vlindermeetnet hebben, willen we proberen er een van de grond te krijgen, samen met de lokale vlinderkenners. Meer informatie zal in de toekomst beschikbaar komen op de website www.bc-europe.org.

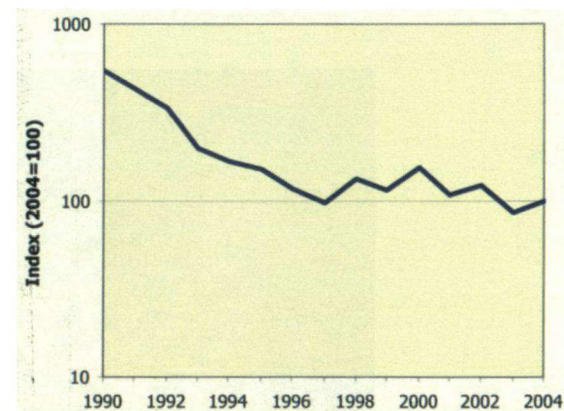
De argusvlinder gaat op veel plaatsen in Europa achteruit.

Dankwoord

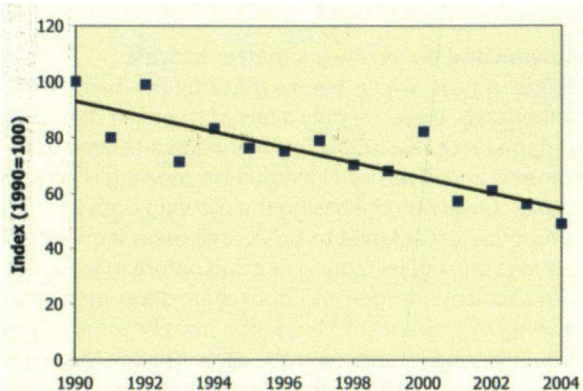
Deze graadmeter had nooit gemaakt kunnen worden zonder de tellingen van vele honderden vrijwilligers overal in Europa, de nationale en regionale coördinatoren en Adriaan Gmelig-Meyling die de berekeningen heeft uitgevoerd.

Figuur 1. Over de argusvlinder zijn gegevens uit zes verschillende landen beschikbaar.

Figuur 2. De argusvlinder deed het vooral in de eerste helft van de jaren negentig erg slecht. Veel andere soorten laten een vergelijkbaar resultaat zien.

Figuur 3. De Europese trend voor de selectie graslandvlinders. De grafiek toont een bijna voortdurende achteruitgang.